

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 15^{ΗΣ} ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2005

ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΕΠΙΤΙΜΟΥ ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΓΙΟ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ κ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΡΟΥΚΟΥΝΑ

Ο Κωνσταντίνος Στεφανόπουλος γεννήθηκε στην Πάτρα και σπούδασε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Άσκησε κατά τρόπο λαμπρό το δικηγορικό λειτούργημα στην Πάτρα και ο λαός της Αχαΐας τον εξέλεξε επανειλημμένως βουλευτή το 1964, 1977, 1981 και 1985. Το 1989 εξελέγη βουλευτής Αθηνών.

Μετέσχε υπό διάφορες ιδιότητες σε τέσσερις κυβερνήσεις. Διετέλεσε ύφυπουργός Έμπορίου, ύπουργός Έσωτερικών, ύπουργός Κοινωνικών Ύπηρεσιών και ύπουργός Προεδρίας. Επί μία έννεαετία, από το 1989 ως το 1994, διετέλεσε άρχηγός κόμματος.

Πρόεδρος της Δημοκρατίας εξελέγη από τη Βουλή των Έλλήνων τον Μάρτιο 1995 και επανεξελέγη τον Φεβρουάριο 2000.

Η Όλομέλεια της Ακαδημίας Αθηνών, στις 15 Ιουνίου 2000, εξέλεξε παμψηφεί τον κύριο Κωνσταντίνο Στεφανόπουλο επίτιμο μέλος της Ακαδημίας, αλλά έκείνος επρότεινε ή ύποδοχή του να πραγματοποιηθεί κατά το πέρας της θητείας του, γι' αυτό και ή προσήκουσα τελετή πραγματοποιείται σήμερα.

Κύριε Πρόεδρε τῆς Δημοκρατίας,

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς, ὁμολογουμένως, πλούσιας θητείας σας ἐπιβεβαιώσατε τὸ κύρος τοῦ ἀνωτάτου λειτουργοῦ τῆς δημοκρατικῆς μας πολιτείας, ὁ ὁποῖος ἐκφράζει τὸ ἔθνος μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς Ἑλλάδος, συμβολίζει τὴν ἐνότητα, τὴν ἀδελφοσύνη καὶ τὴν πρόοδο τοῦ λαοῦ καὶ συντελεῖ στὴν ἀπάλυνση τῶν ἀντιθέσεων καὶ στὴ συνδυεση τῶν ἰδεῶν ποὺ ἕλες ἀποβλέπουν στὸ κοινὸ συμφέρον.

Ἐμεῖς οἱ παλαιότεροι μὲ δέος παρακολουθήσαμε τίς ἀλλεπάλληλες μετακινήσεις σας σὲ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς ἐλληνικῆς ἐπικρατείας, ἡπειρωτικῆς καὶ νησιωτικῆς, ὅπου μεταφέρατε τὴν ἄλλως αὐτονόητη διαβεβαίωση ὅτι δὲν εἶναι μόνο ἡ πρωτεύουσα καὶ οἱ μεγάλες πόλεις ἀντικείμενα τῶν ὑποχρεώσεων τῆς πολιτείας.

Ὡς διεθνῆς παραστάτης, ἐνισχύσατε τὴ θέση τῆς χώρας μας, δείξατε τὴ φροντίδα γιὰ τὸν ἀπόδημο καὶ τὸν χειμαζόμενο ἐλληνισμό, τοῦ ὁποίου τίς προόδους καὶ τὰ προβλήματα γνωρίζετε καλά, ἐνῶ δὲν λησμονοῦμε τὴν παρρησία μὲ τὴν ὁποία ἐκφράσατε τίς θέσεις τῆς Ἑλλάδος σὲ ὅλα τὰ ζητήματα ποὺ τὴν ἀπασχολοῦν μέσα στὸν ἀντιφατικὸ καὶ πτωχεύοντα σὲ ἀξίες σύγχρονο κόσμο.

Πέρα καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ὅμως, ἐκεῖνο ποὺ χαρακτήρησε τὴ δεκαετῆ θητεία σας ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους εἶναι ὅτι μιλήσατε στίς καρδιές τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων. Δὲν εἶναι ἀνάγκη, νομίζω, νὰ προστεθοῦν ἄλλα λόγια, ἀφοῦ εὐγλωττα μιλοῦν τὰ ἴδια τὰ ἔργα σας.

Σὰς καλωσορίζομε στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ σὰς εὐχόμεθα ὅλα τὰ καλά.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἐξοχώτατε Κύριε Πρόεδρε τῆς Δημοκρατίας,

Συναγδήκαμε στὴ γεραρὴ αὐτὴ Αἴθουσα, ὑμνημένη ἐπιβλητικὰ ὡς σύμβολο τῆς συνεπιστροφῆς τῶν Μουσῶν καὶ τῆς ἐλευθερίας «ἐς Ἑλλάδα πολυπόδητον», καὶ προσήλαθε καὶ Σεῖς, ὁ Πρόεδρος τοῦ πολιτικὰ συναταγμένου Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ θεματοφύλαξ τῶν ἱερῶν καὶ ὀσίων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, γιὰ νὰ Σᾶς ὑποδεχθῶμε, ὅπως ἐμπρέπει ἐπίσημα ὡς Ἐπίτιμο Μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, κληρονόμου τῆς πρώτης ἀνὰ τὴν Οἰκουμένη Ἀκαδημίας, τῆς ἰδρυμένης ἀπὸ τὸν μέγιστο φιλόσοφο τῆς ἀνθρωπότητος, Ἀθηναῖο εὐπατρίδη καὶ εὐμητρίδη, Ἀριστοκλέα τοῦ Ἀρίστωνος ἢ Πλάτωνα, ὅπως ἀπὸ τὰ ἐφηβικὰ χρόνια του ἐπονομάσθηκε.

Ἀναγορευθῆκατε, Κύριε Πρόεδρε, Μέλος Ἐπίτιμο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν γιὰ τὶς μεγάλες Σας ὑπηρεσίες πρὸς τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος. Ἐφέξης ὁ Κατάλογος τῶν Ἐπίτιμων Μελῶν τῆς Ἀκαδημίας δὲ περιλαμβάνει καὶ τὸ ὄνομα Κωνσταντίνος Στεφανόπουλος. Τιμᾶται σήμερα στὸ πρόσωπό Σας ἡ πολιτικὴ ἀρετὴ, ἔρεισμα καὶ ἀγλάνισμα τῆς δημοκρατίας.

Ὡς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπὶ μίᾳ δεκαετίᾳ ἔχετε κατακτήσει τὴν πανελλήνια ἐπιδοκιμασίᾳ γιὰ τὴν ἄριστη ἐκπλήρωση τῶν καθηκόντων Σας. Ἀσκήσατε ὑποδειγματικὰ τὸ ὕπατο πολιτικὸ λειτούργημα: δίχως οἴηση, ἐγκαύχηση, αὐταρέσκεια φιλόδοξου ἄρχοντος, μὲ σεμνὸ ὕφος καὶ ἦθος «φύλακος νόμων τε καὶ πόλεως». Διαπρέψατε καὶ ὡς διεθνῆς τῆς Ἑλλάδος παραστάτης καὶ ὡς πιστὸς πρὸς τὸ Σύνταγμα φρουρὸς τοῦ πολιτεύματος, καὶ ὡς συμπαραστάτης ἐπιτόπια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ συμμετοχὸς στὶς ἀνὰ τὴν Ἐπικράτεια ὑπερκαθημερινῆς ἐκδηλώσεις του.

Ἐκπροσωπήσατε μὲ ἀξιοπρέπεια τὴν Ἑλλάδα πρὸς τοὺς ξένους πολιτικούς ἡγέτες καὶ προβάλατε πρὸς αὐτοὺς μὲ σθένος καὶ σύνδρομη εὐπρέπεια τὰ ἑλληνικὰ τρόπαια καὶ τὰ ἑλληνικὰ δίκαια. Δὲν ὑπῆρξε οὔτε ὑπαινιγμὸς ποτὲ γιὰ μεροληπτικὴν τυγλὸν ἀπὸ Σᾶς ἐρμηνεία καὶ τήρηση τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος. Μὲ τὴν προσωπικὴ Σας ἐπιτόπια παρουσία καὶ μὲ τὴν θέρημ τῶν λόγων Σας

χαρίζατε πολύ συχνά σέ κατοίκους ἀπομακρυσμένων περιοχών τῆς Χώρας τή συναισθηση τῆς ἡθικῆς θαλπωρῆς στούς κόλπους τοῦ Ἑθνους.

Πρὶν Σᾶς ἀνατεθεῖ τὸ λειτούργημα τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, εἶχατε θητεύσει ἐπὶ μία τριακονταετία ἤδη στήν πολιτική, ὡς Βουλευτῆς ἀπὸ τὸ 1964 καὶ ὡς Ὑπουργὸς ἐπανειλημμένα, καὶ εἶχατε ἀποδείξει τις πολιτικές σας ἰκανότητες καὶ εἶχατε ἀποκτήσει πολιτικὴ ἐμπειρία. Καὶ ὑπῆρξε ἡ πολιτικὴ Σας ὁράση τῆς τριακονταετίας, ὅχι ἀπλῶς ἄσφογη, ἀλλὰ καὶ σέ πολλὰ δημιουργικὴ, ὥστε ἡ ἀνάρρηση τελικὰ στὸ ἀξίωμα καὶ λειτούργημα τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἤλθε σὰν ἐπιστέγασμα τῆς ἐπὶ τριακονταετία ἤδη ὠραίας πολιτικῆς θητείας Σας. Δὲν ἐπιζητήσατε νὰ Σᾶς ἀνατεθεῖ τὸ ὑπατο πολιτικὸ λειτούργημα, Σᾶς ἀνατέθηκε χωρὶς πρωτοβουλία Σας, ὡς βαρὺ καταπίστευμα ὁμόλογο τῶν προσόντων Σας. Καὶ ἡ ἀνάθεση αὐτὴ ἀποτελέσσε ἀφετηρία γιὰ τὴν ἐπὶ δύο συνεχόμενες πενταετίες πολιτικὴ ἀριστεία Σας. Καὶ ὑπῆρξατε ὁ μόνος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μὲ ἀδιάκοπη ἐπὶ δύο πενταετίες θητεία.

Εὐτυχῆσατε νὰ ἔχει αἴσιο πέρας στὴ ζωὴ Σας τὸ ἄθλημα τῆς πολιτικῆς. Τὸ κατόρθωμα δὲν εἶναι μικρό. Ὑπενθυμίζω τὴν ἀποφθεγματικὴ ρῆση τοῦ Πλάτωνος «Πόνος καὶ κίνδυνος ἐν πάσῃ πολιτικῇ κατασκευῇ», ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπισήμανση ἀπὸ τὸν ἴδιον, σέ μυθικὴ γλῶσσα, ὅτι ὁ Προμηθεὺς δὲν κατόρθωσε νὰ «κλέψει» ἀπὸ τοὺς θεοὺς τὴν πολιτικὴν γιὰ νὰ τὴν προσφέρει δῶρο στοὺς ἀνθρώπους. Δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε τὴ βαρυσήμαντη αὐτὴ ἐπισήμανση καὶ τὴν ἀποφθεγματικὴ αὐτὴ ρῆση, καὶ μάλιστα ὅσοι δὲν ἀποσυνδέομε τὴν πολιτικὴν ἀπὸ τὴν ἡθικὴν. Δὲν πρέπει ἐπίσης νὰ λησμονοῦμε ὅτι ὁ λειτουργὸς τῆς πολιτικῆς πρέπει νὰ ἔχει ἀδαμάντινο ἦθος καὶ μεγαλεπήβολο πνεῦμα, καὶ ἰδιαίτερα ἰκανότητα πρὸς ὀραματισμό, ἀλλὰ καὶ διορατικότητα γιὰ τὰ ὅρια τοῦ ἐφικτοῦ καὶ γιὰ τὸν πρόσφορο χρόνον, ὅπως καὶ προβλεπτικότητα γιὰ τις ἐπισυνέπειες καὶ τις παρασυνέπειες τῶν πράξεων ἢ καὶ τῶν παραλείψεων του νὰ συναισθάνεται ἀφοσιωτικὰ ταγμένος στήν ἐπίτευξη καὶ στὴ διασφάλιση τῶν προϋποθέσεων τοῦ «ζῆν», ἀλλὰ καὶ τοῦ «εὖ ζῆν» τοῦ λαοῦ στήν ἐπιλογή προσωπῶπων καταπιστευμένων μὲ σοβαρὴ ἀποστολὴ νὰ μὴ ἀποκλίνει ποτὲ ἀπὸ τὰ κριτήρια τῆς ἀξιοκρατίας, νὰ μὴ συνταράσσεται ἀπὸ δεινὲς τυχόν περιστάσεις, ἀλλὰ μὲ αὐτοκυριαρχία νὰ ἐγκαρτερεῖ καὶ νὰ προβαίνει στήν ὀρθὴ ἀντιμετώπισή τους, νὰ μὴ ἐπηρεάζεται ὑπὲρ τὸ μέτρον ἀπὸ ὑπολογισμοὺς σκοπιμοτήτων

έσωτερικής πολιτικής στον χειρισμό σπουδαίων ζητημάτων εξωτερικής πολιτικής: να μη έκτιμα την κατοχή της πολιτικής εξουσίας ως αυτοσκοπό, να μη παρεμποδίζεται από τη φιλοτιμία του, αλλά να τολμάει τη λήψη και τήρηση αποφάσεων, όχι ένδοξων, σωστικών όμως και άρα όρθων. (Παραδείγματα προς αποφυγήν ο Έκτωρ και η Καταστροφή της Τροίας, ο Γούναρης και η Καταστροφή της Σμύρνης). Έλλειψη των προσόντων αυτών είτε άθιγτη των αιτημάτων αυτών έχει κατά κανόνα πολιτικές συνέπειες, βαρύτατα βλαπτικές για τον λαό και το Έθνος. Ο Πλάτων είχε ήδη τονίσει «φύλακες δὲ νόμων τε και πόλεως μὴ ὄντες, ἀλλὰ δοκούντες ὁρᾶς δὴ ὅτι πᾶσαν ἄρδην πόλιν ἀπολλύασιν, και αὐ τοῦ εὖ οἰκείν και εὐδαιμονεῖν μόνοι τὸν καιρὸν ἔχουσιν». Και στους Νεώτερους Χρόνους ο Thomas Morus διακήρυχνε «Rei publicae salus et perniciēs a moribus magistratum pendet?».

Εὐτυχίσατε, και όχι μόνον ως Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, να προσεγγίσετε, σε ἰκανὸ βαθμό, τὴν ἰδανική συγκρότηση τοῦ λειτουργοῦ τῆς πολιτικῆς σὲ προσόντα σπουδαία και σὲ προθέσεις πολιτικῆς συμπεριφορᾶς.

Στὴν Πολιτικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, ἡ Προεδρία Σας τῆς Δημοκρατίας δὲ καταγραφεῖ με σχολία ἐπιδοκιμασίας ἀμέριστης. Και στὴν Ἱστορία τῆς γενέτειράς Σας, πόλεως τῶν Πατρῶν, με τὴν ἐνδοξὴ παράδοση ἐξόχων ρητόρων και πολιτικῶν, ὁ καταξιωμένος ἦδη βίος και λόγος σας δὲ δοξάζεται ως ἀντάξιος τοῦ βίου και λόγου τῶν διασήμων ρητόρων και πολιτικῶν τοῦ παρελθόντος, γόνων τῆς γενέτειράς Σας, ὅπως ὁ Ἀνδρέας Ρηγόπουλος, ὁ Δημήτριος Γούναρης, ὁ Ἀνδρέας Μιχαλακόπουλος, ὁ Γεώργιος Παπανδρέου, ὁ Παναγιώτης Κανελλόπουλος.

Εὐτυχῶς, ὅμως, δὲν ἦλθε ἀκόμη για Σας ἡ ὥρα τῆς Ἱστορίας. Ὁλοκληρώνετε μετὰ ὀλίγες ἐβδομάδες τὴν ἀσκηση τοῦ ὕπατου πολιτικοῦ λειτουργήματος, ἀλλὰ ἡ ζωὴ ἀνοίγεται ἀκόμη πολυδιάστατη ἐμπρός Σας. Και ἂν οἱ θεομοὶ δὲν ἐπιτρέπουν τὴ συνέχιση τῆς πολιτικῆς θητείας Σας, ὁ βιοδυναμισμὸς Σας ὅμως παραμένει ἀκαίσιος, και με τὴ συσσωρευμένη αὐτοβίωτη ἐμπειρία Σας ἔχετε πλούσιες δυνατότητες να ἐπιδοθεῖτε σὲ αὐτάξιες πληρώσεις τῆς ζωῆς Σας, πέραν τῆς διακονίας τῆς πολιτικῆς. Ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ μέγας διδάσκαλος τῆς πολιτικῆς, εἶχε δίκαια ἐξάρει τὴ μεγάλη ἀξία τοῦ «θεωρητικοῦ βίου», ως τρόπου ἁδολῆς εὐδαιμονίας, ἐπέκεινα τῶν εὐθυνῶν τοῦ «πολιτικοῦ βίου». Σὲ νεωτερικὴ

γλώσσα, τὸ πλῆθος τῶν ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ ὑπάρχει διαθέσιμο γιὰ Σᾶς καὶ δικαιούσθε νὰ τὰ χαρεῖτε κατ' ἐπιλογὴν Σας, μὲ τὸν χρόνον Σας ἤδη ἐλεύθερον, δίχως τὴν πολυμέριμνη ἐπαγρύπνηση τοῦ διακόνου τῆς πολιτικῆς. Ὑπάρχει ἄλλωστε καὶ τὸ ἰδιωτικὸ πεδίο τῆς Ἡθικῆς ὡς στίβος γιὰ ἐνάσκησιν τοῦ βιοδυναμισμοῦ Σας.

Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἡ πολιτικὴ ἐμπειρία Σας, πηγὴ πολύτιμων συμβουλῶν, ἂν Σᾶς ζητηθῶν ἴσως, ἢ καὶ ἀντικείμενο συγγραφικοῦ ἀποθησαυρισμοῦ. Δὲν ὑπέχετε κίνδυνον κενοῦ στήν ἐφεξῆς ζωὴ Σας.

Διερμηνεύω, Κύριε Πρόεδρε, τὰ αἰσθήματα, πιστεύω, καὶ Σᾶς ἐκφράζω τὶς εὐχὰς πάντων καὶ πασῶν, τῶν συναγμένων στὴ γεραρὴ αὐτὴ Αἴθουσα, ἢ εὐπραξία καὶ ἡ εὐτυχία νὰ διακατέχουν τὸν ὑπόλοιπον βίον Σας.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΤΙΜΟΥ ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Κυρίες και Κύριοι Άκαδημαϊκοί,

Θέλω να σας ευχαριστήσω ειλικρινώς για την μεγάλη τιμή που μου έκανατε. Έξ ἴσου ὅμως θεωρῶ ιδιαίτερη τιμή και τήν παρουσία τόσων ἄλλων ἐκλεκτῶν προσκεκλημένων τῆς Ἀκαδημίας, τοὺς ὁποίους δὲν προσφώνῳ, ὅμως τοὺς ευχαριστῶ πολύ. Παρακαλῶ να με συγχωρήσουν, ἀλλ' ἢ προσφώνηση που μου ἐπιβάλλεται αὐτήν τήν στιγμή πρέπει να ἀπευθύνεται πρὸς τὰ μέλη τῆς Ἀκαδημίας, ὡς ἐκφραση τῶν θερμῶν ευχαριστιῶν μου.

Ἰδιαίτερες ευχαριστίες ὀφείλω πρὸς τὸν ἀξιότιμο Πρόεδρο τῆς Ἀκαδημίας κ. Ἐμμανουήλ Ρούκουνα για τὸν πολὺ τιμητικὸ για μένα χαιρετισμὸ του. Καθὼς ἐπίσης και πρὸς τὸν σεβαστὸ μου παλαιὸ καθηγητῆ, κατὰ τίς πανεπιστημιακές μου σπουδές, κ. Κωνσταντῖνο Δεσποτόπουλο, τοῦ ὁποίου ἀργότερα μου δόθηκε ἡ ευκαιρία να ἐκτιμῆσω τήν ὑψηλὴ και πολύπλευρη προσφορά του στὴν φιλοσοφία, τὰ γράμματα και τήν κοινωνία ἐν γένει. Τὸν ευχαριστῶ για τὸν σημερινὸ του ἔπαινο πρὸς τὸ πρόσωπό μου, τὸν ὁποῖον ὠραιοποίησε, ὅσο του ἦταν δυνατόν, με τήν γνωστὴ του καλλιέπεια.

Τρέφω ἀληθινὸ και μεγάλο σεβασμὸ πρὸς τήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας τὸ ἔργον ἐκτιμῶ πολύ, ὅπως ἐκτιμῶ ἐξαιρετικὰ ὅλους τοὺς κυρίους και τίς κυρίες Ἀκαδημαϊκοὺς. Ἡ ἐκτίμησή μου αὐτὴ με ευκολύνει να ἀντιληφθῶ τὸ μέτρον τῆς τιμῆς που μου προσέγινε.

Τὴν τιμὴ ἀποδέχτηκα ὑπὸ τήν ιδιότητα, τήν ὁποίαν ἀκόμη φέρω, τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Τὸ ἀξίωμα ὑποχρεώνει αὐτὸν που τὸ κατέχει, να ἀποδέχεται κάθε τιμὴ που τοῦ ἀπονέμεται, διότι δὲν ἀπευθύνεται στοὺς πρόσωπό του, ἀλλὰ στοὺς δημοκρατικὸ πολίτευμα τῆς χώρας, τὸ ὁποῖον ἐκπροσωπεῖ και τὸ ὁποῖον εἶναι ἀξιοπάσης ἀναγνωρίσεως και τιμῆς διὰ τὸν τρόπο με τὸν ὁποῖο λειτουργεῖ ἐδῶ και 30 χρόνια. Τὰ χρόνια αὐτὰ αποτελοῦν τήν καλύτερη περίοδο τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς, ἀπὸ συστάσεως τοῦ ἐλληνικοῦ Κράτους, γεγονός που δὲν πρέπει να λησμονοῦμε, ἀλλ' ἀντιθέτως να τονίζουμε για να παίρνομε δυ-

νάμεις απ' αυτή την διαπίστωση και να επιχειρούμε την συνεχή βελτίωση του πολιτεύματός μας.

Ο Έλληνικός Λαός, πριν ακόμη αναγνωρισθεί από τις Μεγάλες Δυνάμεις τής εποχής ή ανεξαρτησία του, κατά το πρώτο ήδη έτος του επαναστατικού αγώνα, έπεχείρησε να καταστρώσει τον Συνταγματικό Χάρτη του πολιτεύματός του και των ελευθεριών του και εξέφρασε από την πρώτη εκείνη στιγμή τις δημοκρατικές του επιθυμίες και πεποιθήσεις. Οί διεθνείς, όμως, αλλά και οί έσωτερικές περιστάσεις τον υποχρέωσαν αργότερα να προσκαλέσει αρχικώς σπουδαίον Κυβερνήτην και αργότερα να δεχθεί Βασιλείς, χωρίς να παύσει αγωνιζόμενος για την συνταγματική κατοχύρωση των δημοκρατικών αρχών υπό τις όποιες επιθυμούσε να διαβιώσει. Οί αρχές αυτές, κατά την διάρκεια του ελευθέρου βίου μας, δέν ευτύχησαν πάντοτε. Αντιθέτως οί περιπέτειες τής χώρας, τόσον οί ένδικές όσον και οί έσωτερικές, στενωές πάντοτε συναρτημένες μεταξύ τους, είχαν ως αποτέλεσμα έναν ταραχώδη και άνώμαλο πολιτικό βίο, ή ιστορία του όποιου είναι γεμάτη από επαναστάσεις, συγκρούσεις του Θρόνου με Πρωθυπουργούς, στρατιωτικά κινήματα, κυβερνητική αστάθεια και δικτατορίες, με λίγες περιόδους όμαλης λειτουργίας του πολιτεύματος, και με αποκορύφωμα μία αίματηρή και σκληρή έμφύλια σύγκρουση, ή όποία εξελίχθηκε σε περισσότερες φάσεις, και έπηρέασε, όπως ήταν φυσικό, την λειτουργία του πολιτεύματος και κατά την διάρκειά της και μετά την λήξη της. Η δικτατορία των συνταγματαρχών, ή όποία ήταν ή τελευταία και άκραία προσπάθεια συντηρήσεως των συνεπειών του έμφυλιου πολέμου, αφού προκάλεσε μεγάλα δεινά στην Ελλάδα και την Κύπρο, έδωσε άδελήτως την άφορμή τής προσεγγίσεως όλων των πολιτικών δυνάμεων του τόπου και έστερέωσε το δημοκρατικό φρόνημα του Λαού, με την ευκαιρία την όποιαν του προσέφερε να συγκρίνει την άνελευθερία του δικτατορικού καθεστώτος με την ρυθμιζόμενη από ένα φιλελεύθερο σύνταγμα δημοκρατική διακυβέρνηση, στην όποιαν είχε πάντοτε αποβλέψει.

Από το 1974 ή πολιτική ζωή στην Ελλάδα εξελίσσεται κατ' απολύτως όμαλο τρόπο και ή κατακτημένη πολιτική ήρεμία, ή υποχώρηση του φανατισμού και ή αποτελεσματική λειτουργία των θεσμών, άσχέτως των τυχόν άποτυχιών τής πολιτικής δράσεως, αναποφεύκτων άλλως τε, πιστεύω, ότι προκαλούν σε όλους δικαιολογημένα αισθήματα ικανοποιήσεως. Βεβαίως ή λειτουργία του πολιτεύματός μας, όπως υπαινίχθηκα ήδη, μπορεί και πρέπει να βελτιωθεί ακόμη περισσότερο.

Και τουτό, διότι ή ολοκληρωμένη δημοκρατία, ως τελικός σκοπός και ιδανι-

κός τρόπος διακυβερνήσεως, ποτέ δεν κατακτάται πλήρως, ἀλλ' ἀφήνει πάντοτε περιθώρια ανάπτυξης καὶ καλύτερης ἐφαρμογῆς. Δὲν εἶναι βέβαια θέμα τῆς σημερινῆς ὀμιλίας μου οἱ εὐκατεῖς βελτιώσεις τοῦ πολιτεύματός μας. Θὰ ὑπενθυμίσω ὅμως τὶς ἐπιχειρηθεῖσες δύο συνταγματικές τροποποιήσεις, τοῦ 1986 καὶ τοῦ 2001, οἱ ὁποῖες ἐξέφρασαν αὐτὴ τὴν προσπάθεια καλυτέρευσης τοῦ πολιτεύματος. Ἄλλο ζήτημα ὅμως ἂν τὴν ἐπέτυχαν.

Σήμερα τὸ πολίτευμά μας εἶναι σὲ θέση νὰ συγκριθεῖ ἐπιτυχῶς μὲ τὰ πολιτεύματα ἄλλων προηγμένων χωρῶν, ἀπὸ ἀπόψεως δεσμῶν καὶ προστασίας τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ἔστω καὶ ἂν ἐμφανίζει κατὰ τὴν λειτουργία του ἀδυναμίες πού δὲν ἔχομε κανένα λόγο νὰ παραβλέπομε, ἀφοῦ ἐπιδιώξῃ μας εἶναι νὰ τὶς ἀντιμετωπίσουμε καὶ ν' ἀπαλλαγούμε ἀπ' αὐτές. Ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες αὐτές, γνωστὲς ἄλλως τε σὲ ὅλους, θὰ ὑπενθυμίσω ἐν τάχει μερικὲς μόνον, ἀποφεύγοντας νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὴν ἐκτεταμένη διαφθορὰ στὸ χῶρο τῆς διοικήσεως καὶ τὴν διαπλοκὴ πολιτικῶν καὶ ἐπιχειρηματικῶν συμφερόντων. Καὶ τοῦτο, διότι τὸ μεγάλο αὐτὸ θέμα εἶναι ἀντικείμενο ἤδη πολιτικῶν προσπαθειῶν, μὲ τὶς ὁποῖες δὲν νομίζω ὀρθὸ νὰ ἀσχοληθῶ, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι ἐνωρὶς γιὰ νὰ ἐκτιμήσει κανεὶς τὰ ἀποτελέσματά τους. Θὰ εὐχηθῶ ὅμως νὰ περισταλεῖ σύντομα τὸ ὑπάρχον κακὸ. Ὅπως ἐπίσης θὰ ἀρκεσθῶ νὰ ἐκφράσω τὰ ἔντονα αἰσθήματα θλίψεως καὶ στενοχωρίας πού κατέχουν ὅλους μας, γιὰ τὴν κρίση στὴν Δικαιοσύνη καὶ τὰ προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ Ἐκκλησία, μὲ τὴν παρατήρηση ὅτι τὰ ὅσα πολὺ δυσάρεστα ἀπασχόλησαν ὅλους τὶς ἡμέρες αὐτὲς προκλήθηκαν ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰ προσώπων καὶ ὄχι ἀπὸ ἀδυναμία τῶν δεσμῶν. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ πρόσωπα αὐτὰ ἔχουν τὴν θέση δικαιοδοτικοῦ κριτῆ καὶ διδασκάλων πίστεως καὶ χριστιανικῆς συμπεριφορᾶς, ἡ κρίση τὴν ὁποῖαν προκάλεσαν ἀγγίζει πολιτειακούς δεσμούς καὶ καθιστᾷ ἐπιβεβλημένη τὴν ταχεῖα καὶ πλήρη κάθαρση. Ἐμφανίζεται ἤδη ὡς ἀναγκαῖα ἡ τιμωρία ἀλλὰ καὶ ἡ κοινωνικὴ ἐξυγίανση καὶ ἀναζωογόνηση, ἡ ὁποία θὰ παύσει νὰ ἀνέχεται καὶ νὰ ὑποβάλλει τέτοιες συμπεριφορὲς καὶ θὰ ἐκφράσει μὲ κάθε τρόπο τὴν ἀποστρόφῃ τῆς πρὸς τοὺς οἰουσδήποτε ὑπαιτίους καὶ τὰ ἔργα τους. Στὸν τόπο μας ἡ ἔλλειψη κυρώσεων κάθε μορφῆς ἐνθαρρύνει τοὺς ἀδίστακτους νὰ συνεχίζουν ἄφοβα τὴν κακοήθειά τους. Εἶναι θέμα αὐτοπροστασίας τῶν δεσμῶν ἢ ἀνάπτυξη ἐνὸς συστήματος αποτελεσματικῶν κυρώσεων ἀλλὰ καὶ ἡ συνολικὴ κοινωνικὴ ἀποδοκιμασία τῶν παραβατῶν, ἡ ὁποία θὰ ἐκφράζει τὴν ἀμετάκλητη καὶ δίκαιη ἀπόδησή τους ἐκτὸς τῶν κοινωνικῶν τειχῶν.

Δὲν θὰ προχωρήσω περισσότερο, σ' αὐτὸ τὸ θλιβερὸ θέμα καὶ θὰ μνημονεύ-

σω με πολύ σύντομο τρόπο άλλες μορφές κρατικής μειονεξίας. Πρώτη αυτή της Παιδείας μας, ή οποία πάσχει κατά γενική εκτίμηση σε όλες τις βαθμίδες της. Χρησιμοποιώ προχειρώς ως παράδειγμα την Μέση Παιδεία, ή οποία έχει απαράδεκτως λάβει διττή μορφή, αυτή της κρατικής Παιδείας και την άλλη των Φροντιστηρίων, χωρίς να λησμονώ τις μεγάλες δυσκολίες που υπάρχουν για να καταστεί ή Παιδεία στο σύνολό της αποδοτική και ανυψωθεί το επίπεδό της. Το θέμα της Παιδείας, όπως όλοι συμφωνούν, εύρισκεται στην βάση όλων των άλλων προβλημάτων και πρέπει να επιλυθεί πρώτο. Έχει ήδη αρχίσει ένας σημαντικός διάλογος, ο οποίος ελπίζουμε να καταλήξει σύντομα σε ουσιαστικά και άπτα αποτελέσματα. Είθε!

Στήν συνέχεια μπορεί να σημειώσει κανείς διάφορα άλλα προβλήματα, όπως ή άπεραντη πολυνομία, ή οποία συμβάλλει στην μη εφαρμογή των ψηφιζομένων νόμων, και ή αδυναμία του Κράτους να προστατεύσει αποτελεσματικά σπουδαία κοινωνικά αγαθά. Να προστατεύσει τα δάση από τις πυρκαϊές και τις καταπατήσεις. Να εμποδίσει την πολεοδομική αναρχία με τα αυθαίρετα κτίσματα, τα οποία, μη μπορώντας να εμποδίσουμε, περιοριζόμεθα να τα νομιμοποιούμε, τις παράνομες παρεμβάσεις στον αιγιαλό, τις οποίες ανεχόμεθα, αλλά και την άμηχανία του Κράτους για την ταφή ή εκμετάλλευση των απορριμμάτων και τις καταλήψεις από τους διαδηλωτές των οδών, που δυσχεραίνουν την λειτουργία της πόλης και εμποδίζουν την δράση των άλλων πολιτών. Με συγχωρείτε για τον βιαστικό και ασύνδετο τρόπο με τον οποίον απარიθμώ διάφορα προβλήματα, αλλά ή οικονομία του χρόνου το επιβάλλει. Οφείλω ακόμη να τονίσω την πληγή της γραφειοκρατίας και το χαμηλό επίπεδο της δημόσιας διοίκησης, ή οποία υποθάλλει την διαφθορά όρισμένων δημοσίων υπαλλήλων.

Έσημείωσα επιτροχάδην μερικές αδυναμίες του Κράτους, όχι για να κάνω κριτική αλλά γιατί επήνεσα το πολίτευμά μας και έπρεπε να σημειώσω και μερικά από τα εμφανιζόμενα στην καθημερινή δράση του μειονεκτήματα. Αφού όμως αναφέρθηκα σ' αυτά, οφείλω για να συμπληρώσω, έστω άτεχνα, την συνολική εικόνα, να αναφερθώ και στις αδυναμίες όλων μας ως πολιτών.

Όλοι συμφωνούμε, νομίζω, κυρίες και κύριοι, ότι οφείλομε να συμπεριφερόμαστε με συνείδηση της κοινωνικής μας ευθύνης. Την όρθή από την άποψη αυτή συμπεριφορά θεωρώ ως μεγάλη δημοκρατική άρετή, με την οποία μπορούμε να θεραπεύομε πολλά κοινωνικά μειονεκτήματά μας, ώστε να κληροδοτήσομε στα παιδιά μας μία καλύτερη πατρίδα. Άτυχώς όμως δέν συμμορφωνόμαστε

μέ αυτή μας τήν υποχρέωση, παρά τις ικανότητες αλλά και τις ἀρετές πού διαθέτομε.

Ὁ Λαός μας ἔχει πολλά προσόντα και πολλές ἀρετές τις ὁποῖες ἔχει ἐπιδείξει ἐπανειλημμένως. Ἡ εὐφύια του εἶναι ἀναμφισβήτητη, ἡ ἐπίδοσή του στὰ γράμματα, τις τέχνες και τις ἐπιστῆμες περισσότερο ἀπό ἱκανοποιητική, ὁ πατριωτισμός του τὸν ἔχει ἀνυψώσει ἐπανειλημμένως σὲ παράδειγμα γιὰ τὸν τρόπο μέ τὸν ὁποῖο, ὅταν ἐχρειάσθηκε, ἐπολέμησε γιὰ τὴν ἐλευθερία του και τὴν τιμὴ τῆς χώρας του, ἡ ἐμπορική του ικανότητα ἀνεδείχθη ὁπουδήποτε ἀνέπτυξε σχετική δραστηριότητα και ἡ ἀφοσίωσή του στis ἐθνικὲς παραδόσεις, στὴν θρησκεία και τις οἰκογενειακὲς ἀξίες, συντηρεῖ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά μας γιὰ τὰ ὁποῖα εἴμαστε ὑπερήφανοι. Οἱ ἀρετές αὐτὲς τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ ἐπιβιώσει ἐν μέσῳ πολλῶν περιπετειῶν, συνεχῶν πολέμων, εἰσβολῶν ἀλλοφύλων, κατακτήσεων και μακρῶν αἰῶνων δουλείας. Ἰπῆρξαν τὰ ἐφόδια μέ τὰ ὁποῖα ἐπροικίσθηκε ἀπὸ τὴν φύση και τὰ ὁποῖα ἐδυνάμωσαν οἱ ἐθνικὲς περιπέτειες και κατόρθωσε μ' αὐτὰ νὰ πορευθεῖ στὸν δρόμο τῆς Ἱστορίας, νὰ ἀναπτύξει ἀγέραςτο πολιτισμὸ και νὰ προσφέρει τὴν ζωντανή και ἀποδοτική παρουσία του, στοὺς νεώτερους καιροὺς.

Ὅπως ὅμως συμβαίνει σὲ ὅλους τοὺς Λαούς, τὰ μεγάλα αὐτὰ προσόντα του συνοδεύονται ἀπὸ μειονεκτήματα και, ὅπως συμβαίνει σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ἀρετὲς συμπλέκονται μέ ἐλαττώματα και ἀδυναμίες.

Θὰ ἀναφερθῶ λοιπὸν ἀπόψε και σ' αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα, μέ τὴν ἐλπίδα νὰ τὰ ἀποκρούσω και νὰ τὰ ἀποβάλω ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰ μας.

Λέγοντας ἐλαττώματα ἐννοῶ ὅσα ἐμφανίζομε οἱ περισσότεροι ἀπὸ μᾶς, μέ τρόπο πού νὰ δικαιολογεῖται κάποιος νὰ τὰ ἀποκαλέσει ἐθνικὰ μειονεκτήματα, χαρακτηριστικά κι' αὐτὰ στοιχεῖα τῆς φυλῆς μας. Ἐλαττώματα μικρότερης ἴσως σημασίας, μπροστὰ στis μεγάλες ἀρετὲς μας, ἡ ἀπαλλαγὴ μας ὅμως ἀπ' αὐτὰ θὰ βελτίωνε σημαντικά τοὺς ὅρους τῆς κοινωνικῆς συμβιώσεώς μας, γιατί σ' αὐτὴν ἀναφέρονται κι' αὐτὴν ἐπηρεάζουν δυσμενῶς. Ἴσως μπορούμε νὰ κατατάξωμε αὐτὰ τὰ ἐλαττώματά μας σὲ κατηγορίες πού βεβαίως διαπλέκονται μεταξύ τους. Εἶναι αὐτὰ πού βάρυνον τὰ ὄργανα τῆς ἐξουσίας στὴν συμπεριφορὰ τους ἔναντι τῶν πολιτῶν, αὐτὰ πού ἀφοροῦν στὴν συμπεριφορὰ τῶν πολιτῶν ἀπέναντι στοῦ Κράτους και τὰ ἀμαρτήματά μας κατὰ τὴν συμπεριφορὰ μας ἔναντι ἀλλήλων.

Ὅλα θὰ μπορούσαν νὰ περιγραφοῦν ὡς συμπεριφορὲς μέ κοινὸ στοιχεῖο τὴν ἔλλειψη αἰσθήματος εὐθύνης ἀπέναντι στοῦ κοινωνικὸ σύνολο. Ἄτυχως, ἐμεῖς

οί Έλληνες λησμονούμε συχνά ότι πέραν τών ατομικῶν δικαιωμάτων μας υπάρχουν καί ὑποχρεώσεις μας ἔναντι τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Θά συμφωνήσαμε, νομίζω, ὅτι κοινὸ γνώρισμα τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ὑπαλλήλων Κράτους καί Ὁργανισμῶν εἶναι ἡ ὑπεροψία, ἡ ἀλαζονεία καί πολλές φορές ἡ ἀγένεια καί ἡ δυσφορία μὲ τὴν ὁποίαν συμπεριφέρονται ἔναντι τῶν συναλλασσομένων πολιτῶν μαζί τους. Δὲν ἔχει γίνεи συνείδηση, σὲ ὅσους ἀσχοῦν κάποιου εἶδους ἐξουσία ἢ ὑπηρεσία ὅτι σκοπὸς τῆς λειτουργίας τους δὲν εἶναι ἡ δική τους ἱκανοποίηση, ἀλλὰ ἡ ἐξυπηρέτηση τῶν πολιτῶν. Δὲν χρειάζεται νὰ ἀναφέρω γνωστὰ παραδείγματα αὐταρχικῆς καί ἀγενοῦς συμπεριφορᾶς, γιὰ νὰ τονίσω τὰ αἰσθήματα ὀργῆς καί ἀγανάκτησης ποὺ προκαλοῦν, σκέπτομαι μόνον πόσο πιὸ ἀρμονικὴ θὰ ἦταν ἡ κοινωνικὴ συμβίωση, ἐὰν ἡ σχέση ὑπαλλήλων καί πολιτῶν ἦταν μία σχέση φροντίδας, στοργῆς καί ἐξυπηρέτησης. Πόσο πιὸ ἀποτελεσματικὴ θὰ ἦταν ἡ λειτουργία τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, πόσο θὰ ἐνισχύονταν τὰ αἰσθήματα κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης. Ἡ ἴδια μορφή τῆς δημοκρατίας μας, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴν γραφειοκρατία καί τὴν ἀδιαφορία, θὰ ἦταν πολὺ καλύτερη, καί τὸ παράδειγμα τῶν ὑπαλλήλων θὰ ἐπηρέαζε θετικὰ τὴν κοινωνικὴ συμπεριφορὰ ὅλων μας. Δυστυχῶς, ὅπως καθημερινῶς ἐπιβεβαιώνεται, ἀπομένουν νὰ γίνουν ἀκόμη πολλὰ καί ἄς ἐλπίσαμε ὅτι ὄντως θὰ γίνουν καί ἄς συμβάλουμε ὅλοι, ὅπου καί ὅπως ὁ καθεὶς ἀπὸ ἐμᾶς μπορεῖ. Ἦδη πιστεύω ὅτι ἔχομε κάνει ἕνα σημαντικὸ βῆμα μὲ τὸν θεσμό τοῦ Συνηγόρου τοῦ Πολίτη ποὺ νομοθετήσαμε.

Ἀλλὰ, μειονεκτήματα καί ἐλαττώματα ἐμφανίζονται πολλὰ καί στὴν συμπεριφορὰ τῶν πολιτῶν ἀπέναντι στοῦ Κράτος, μὲ συνηθέστερο τὴν ἄρνηση τῶν πολιτῶν νὰ προσφέρουν τὴν ὀφειλόμενη ὑπηρεσία τους πρὸς αὐτό. Ἐνα πρῶτο παράδειγμα εἶναι ἡ ἐκπλήρωση τῆς στρατιωτικῆς ὑποχρέωσης ποὺ συνοδεύεται συχνὰ ἀπὸ δυσφορία, προσπάθεια ἀποφυγῆς τῆς ἢ ἐπιδιώκεται ἡ πιὸ ἄκοπη στρατιωτικὴ θητεία. Κανεὶς δὲν παραγνωρίζει τὸ βάρος τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, ἀλλὰ θλίβεται πληροφορούμενος περιπτώσεις, ὀλίγες εὐτυχῶς, νέων ἀνθρώπων ποὺ προσπαθοῦν νὰ τὴν ἀποφύγουν. Κι' ὅμως πρόκειται γιὰ τὴν πιὸ ἀναγκαία προσφορά ὑπηρεσίας, ἡ ὁποία θὰ ἐξακολουθήσει καί πρέπει νὰ ἐξακολουθήσει νὰ μᾶς ζητεῖται, καί ὅταν ἀκόμη ἀναπτυχθεῖ ὁ ἐπαγγελματικὸς στρατός. Ἄλλο πρόχειρο παράδειγμα ἀρνήσεως συνδρομῆς πρὸς τὸ Κράτος, ποὺ ἀφορᾶ στὴν λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν μας, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ὅλοι κοπτόμεθα, εἶναι ἡ μὴ προσέλευση δικαστικῶν ἀντιπροσώπων καί μελῶν ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν κατὰ τὴν ἡμέρα τῶν ἐκλογῶν. Ἄς προσδέσω τὴν μὴ ἐμφά-

νιση τών μαρτύρων εις τὸ Δικαστήριον καὶ βεβαίως τὸ πιὸ συνηθισμένο καὶ ὄχι γι' αὐτὸ λιγότερο σπουδαῖο, τὴν προσπάθεια ἀποφυγῆς τών φορολογικῶν μας ὑποχρεώσεων. Γιὰ ὅλες αὐτὲς τις παραλείψεις ὑπάρχουν πάντοτε δικαιολογίες, ἡ ἐνδεχόμενη βασιμότητα τών ὁποίων δὲν αἶρει τὴν βαρύτητα τοῦ παραπτώματος. Συχνὰ γίνεται προσπάθεια νὰ ἀποδοθῶν στὸ Κράτος διάφορα λάθη καὶ παραλείψεις, οἱ ὁποῖες καὶ αὐτές, ὅταν εἶναι ὑπαρκτές, δὲν αἶρουν τὴν δική μας εὐθύνη.

Κατὰ γενικὸ τρόπο μιλώντας καὶ ὡς συμπέρασμα ἄλλων τών ἀνωτέρω, εἶναι φανερὸ ὅτι τὸ πιὸ βαρὺ παράπτωμα στὴν συμπεριφορὰ τών πολιτῶν εἶναι ἡ ἀνυπακοή τους στοὺς νόμους, ἰδίως ὅποτε νομίσουν ὅτι δὲν κινδυνεύουν νὰ τιμωρηθοῦν. Ἡ ἀνυπακοή αὐτὴ συνιστᾷ, τις περισσότερες φορές, καὶ κακὴ συμπεριφορὰ ἐναντι τών ἄλλων πολιτῶν. Ἡ παραβίαση τών κανόνων τῆς τροχαίας κινήσεως π.χ. εἶναι τὸ πιὸ χαρακτηριστικὸ, καὶ συχνὰ μὲ τραγικὲς συνέπειες, παραδείγμα. Οἱ μοτοσυκλετιστὲς δὲν φοροῦν κράνη, οἱ ἐπιβάτες τών αὐτοκινήτων δὲν βάζουν τὴν ζώνη γιατί τάχα τοὺς ἐνοχλεῖ, δὲν σεβόμεθα τὰ σήματα τῆς τροχαίας ἢ τὰ φῶτα τών διασταυρώσεων καὶ θεωρεῖται ὡς ἐξυπνάδα ἡ παραβίαση τών σχετικῶν διατάξεων. Φτάνομε μέσω αὐτοῦ τοῦ παραδείγματος στὴν τρίτη κατηγορία παραπτωμάτων μας, τὰ ὁποῖα στρέφονται κατὰ τών ἄλλων πολιτῶν. Οἱ νόμοι ἔχουν τεθεῖ γιὰ τὴν κοινὴ ὠφέλεια καὶ τὸ κοινὸ συμφέρον. Ἡ παραβιάσή τους ἔχει συνέπειες εἴτε εἰς βάρος τοῦ Κράτους εἴτε ἡμῶν τών ἰδίων εἴτε, ἀκόμη χειρότερα, εἰς βάρος τών ἄλλων. Ἀπὸ τὰ αὐτοκινητιστικὰ ἀτυχήματα, ἀληθινὴ πληγὴ τῆς χώρας μας, θρηνοῦμε δεκάδες θύματα καὶ ἑκατοντάδες τραυματίες κάθε Σαββατοκύριακο ἐξόδου ἀπὸ τις μεγάλες πόλεις, ἀλλὰ καὶ κάθε ἡμέρα ἓνας βαρύτερος φόρος αἵματος καταβάλλεται λόγω τῆς ἀνευθυνότητος πολλῶν καὶ τῆς ἀνόητης παραβιάσεως τών κανόνων τῆς τροχαίας κινήσεως. Κι' ὅλα αὐτά, ἐξ αἰτίας τῆς ἐντυπώσεως ποὺ ἔχομε ὅτι οἱ κανόνες αὐτοὶ ἰσχύουν γιὰ τοὺς ἄλλους καὶ ὄχι γιὰ μᾶς. Μᾶς ἔχουν ἐξηγήσει ὅτι εἶναι πολλὲς οἱ αἰτίες τών ἀτυχημάτων, ὅπως ἡ κακὴ κατάσταση τών ὁδῶν, ἡ λανθασμένη σήμανση, ἡ ἔλλειψη διαχωριστικῶν φραγμάτων καὶ ἄλλα. Ὅλοι ὅμως καταλήγουν καὶ ὅλοι τὸ καταλαβαίνομε πολὺ καλά, ὅτι ἡ κυριότερη αἰτία εἶναι ἡ κακὴ ὁδήγησις. Πότε λοιπὸν θὰ παύσουν οἱ Ἕλληνες νὰ αὐτοκτονοῦν καὶ νὰ φονεύουν ἄλλους στοὺς δρόμους τῆς πατρίδος μας; ἓνα ἀγωνιώδες καὶ τραγικὸ ἐρώτημα ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὴν ἔλλειψη κοινωνικῆς εὐθύνης ἀπὸ τὴν ὁποία δεινῶς ὑποφέρομε.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει μὲ τὰ καυσάερια, τὴν ρύπανση τών ἀκτῶν μας καὶ τοῦ ἀστικοῦ περιβάλλοντος ποὺ κι' αὐτὰ ὀφείλονται στὴν δική μας ἀνεύθυνη ἀπέναντι τών ἄλλων καὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου συμπεριφορὰ. Τὸ περιῆμο νέφος τών

μεγάλων πόλεων όφείλεται κατά μέγα μέρος στα καυσαέρια τών αυτοκινήτων μας, με δυσφορία όμως συμμορφωνόμεθα, αν συμμορφωνόμεθα, με τήν σχετική υποχρέωσή μας. Ρυπαίνουμε τις άκτές μας και τις παρυφές τών αυτοκινητοδρόμων με κάθε λογής σκουπίδια, για τήν εύκολία μας. Πετάνε ό,τι άχρηστο πλέον, άφου τό χρησιμοποιήσουμε, πλαστικά μπουκάλια ή σακούλες, χαρτιά, κουτιά και χιλια δύο άλλα, μόνο και μόνο για να μη κουραστούμε να τά πάρουμε μαζί μας και τά πετάξουμε στον κάδο τών απορριμμάτων ή στον τενεκέ σκουπιδιών του σπιτιού μας. Τό θέαμα είναι άκρωσ αντιαισθητικό και άπογοητευτικό για τόν ίδιο τόν πολιτισμό του Λαού μας. Άν είχαμε πιό αύξημένο τό αίσθημα κοινωνικής ευθύνης, αν δέν επιδιώκαμε τήν εύκολία μας και καταλαβαίναμε τό μέγεθος τής άνοησίας μας όταν συμπεριφερόμεθα μ' αυτόν τόν τρόπο, ή κατάσταση στην χώρα μας θά ήταν πολύ καλύτερη. Έμεις μόνοι μας βλάπτομε ή ενοχλούμε τό περιβάλλον μας, έμεις βλάπτομε τούς άλλους και τούς ίδιους τούς έαυτούς μας. Κι' όλα αυτά από μία αντικοινωνική νοστροπία ευρύτατα διαδεδομένη. Ακόμη χειρότερα, και άληθώς καταστρεπτικά, είναι όσα συμβαίνουν με τις φωτιές που κατακαίουν τά δάση μας. Οί εκ προθέσεως έμπρησμοί είναι σοβαρότατα έγκλήματα, που πρέπει να τιμωρούνται με κάθε αυστηρότητα, αλλά και οι εξ άμελείας πυρκαϊές είναι εξ ίσου καταστρεπτικές και όφειλονται σ' αυτή τήν ίδια πάντοτε έλλειψη ευθύνης, στην επιπολαιότητά μας, στο έλάττωμα αυτό από τό όποιο πολλά υποφέρει ο τόπος μας.

Όλα αυτά με τά όποια σās κουράζω είναι πολύ γνωστά, είναι κοινοτοπίες και επαναλήψεις χιλιοειπωμένων πραγμάτων κι' όμως δέν συγκινούμεθα, δέν κάνομε κάτι για να σταματήσουν να συμβαίνουν, δέν αλλάζομε συμπεριφορά, συνεχίζομε χρόνια τώρα να σκοτωνόμαστε στους δρόμους, να ρυπαίνουμε τό περιβάλλον και να καίμε τόν τόπο μας. Δέν είναι κάποια κατάρα που μάς θαράνει, είναι τά έλαττώματά μας, από τά όποια δέν θέλουμε να απαλλαγούμε, είναι ή έλλειψη συνειδήσεως του καθήκοντος και αισθήματος άλληλεγγύης από τήν όποια υποφέρομε.

Είμαστε επιπόλαιοι, άμελείς, άδικαιολογήτως αισιόδοξοι, ότι δέν θά προκαλέσουμε τό κακό, ότι σε μάς δέν θά συμβεί άτύχημα, άδιάφοροι για τό γενικό συμφέρον, σαν να μην συμμετέχομε σ' αυτό, σαν να ζούμε μόνοι μας και όχι στους κόλπους τής κοινωνίας.

Νομίζω ότι μπορώ να προσθέσω δύο ακόμη έλαττώματά μας. Τό ένα είναι ή καθημερινή κοινωνική συμπεριφορά μας, με άκραίο αλλά χαρακτηριστικό παράδειγμα τήν έλλειψη άθλητικού ήθους. Αλλά και ο έλάχιστος ευγενικός τρόπος με

τόν όποιο άπευθυνόμαστε ό ένας άπέναντι στόν άλλο, ή άπώλεια τής ψυχραιμίας μας μέ τήν παραμικρή εύκαιρία, οί ύβριστικοί λόγοι πού πολλές φορές χρησιμοποιούμε στις μικροτριβές τής καθημερινής ζωής μας, οί θόρυβοι πού προκαλούμε, χωρίς νά ενδιαφερόμεθα για τήν ήσυχία και τήν ήρεμία τού γείτονά μας, κι' άλλα ακόμη δείχνουν τήν έλλειψη αίσθήματος κοινωνικής ευδύνης και σεβασμού στό δικαιώματα τών άλλων. Όλα αυτά ίσως μπορούν νά αντιμετωπισθοούν μέ τήν διδασκαλία άπό τό Δημοτικό Σχολείο. Πρέπει νά υπάρξει ένα μάθημα πού νά περιλαμβάνει τά περιστατικά κακής συμπεριφοράς και νά διδαχθοούν μέ έπιμονή οί κοινωνικές ύποχρεώσεις, ώστε νά αναπτυχθεί τό αίσθημα τής ευδύνης και τής αλληλεγγύης έναντι τών άλλων.

Τό δεύτερο ελάττωμά μας μέ τό όποιο είναι καιρός νά τελειώσω τήν όμιλία μου, είναι ή κακή ποιότητα τής έργασίας μας. Κάτοχοι πτυχιών ή χειρώναντες, τεχνικοί ειδικευμένοι ή άνειδίκευτοι εργάτες δέν ενδιαφερόμαστε όσο πρέπει για τήν ποιότητα τής έργασίας μας. Έργαζόμαστε χωρίς ενδιαφέρον για τήν άπόδοσή μας. Έκπληρώνομε πολλές φορές τυπικά τά καθήκοντά μας. Είμαστε όπαδοί τής ήσσυτος προσπάθειας, τής άποφυγής τού κόπου. Καιτίο ή έργασία μας είναι συνήθως προσφορά ύπηρεσιών πρós άλλους, δέν ενδιαφερόμαστε για τήν ποιότητά της. Άλλοι λαοί θαυμάζονται για τήν μεθοδικότητά τους, για τό αίσθημα τού καθήκοντος πού τούς οδηγεί, έμεις άρκούμεθα στην ευφύια μας, στην ταχύτητά μας για τήν όποία μάλλον άδικαιολογήτως αυτοθαυμάζόμαστε και δέν συνειδητοποιούμε τό μέγεθος τής ευδύνης πού μάς αναλογεί.

Η συμπεριφορά μας στις περιπτώσεις πού άνέφερα και σέ άλλες παρόμοιες ακόμη μπορεί εύκολα νά διορθωθεί άν καταβάλλομε μικρή προσπάθεια, κι' αυτό άποδεικνύεται άπό τό βέβαιο γεγονός ότι, όταν θρυσκόμαστε στό έξωτερικό, συμπεριφερόμαστε διαφορετικά. Τότε συμμορφωνόμαστε εύκολα μέ τούς εκεί ισχύοντες κανόνες και είμαστε προσεκτικοί και υπεύθυνοι. Όταν έπιστρέψομε, γινόμαστε πάλι άπειθαρχοί, άνεύθυνοι, τσαπατσούληδες, άγενείς και άδιάφοροι. Συμβιβάζομεθα πάλι μέ τις έπικρατούσες στην χώρα μας κοινωνικές συνήθειες.

Ξέρω ότι ή όμιλία μου δέν ήταν ευχάριστη, ήταν άτεχνη, χωρίς πρωτοτυπία στό λόγο και προκάλεσε τήν κόπωσή σας. Ζητώ συγγνώμη, αλλά προσπάθησα νά ανταποκριθώ στην τιμή πού μου κάνατε. Με κατέχει ή μόνημη σκέψη ότι ή Έλλάς δέν θά αλλάξει μορφή μόνο μέ τήν οικονομική ανάπτυξη και τήν αύξηση τού έθνικού εισοδήματός της, δέν πρέπει νά άρκεσθεί στόν έκσυγχρονισμό της και τήν τεχνολογική της πρόοδο. Χρειάζεται νά βελτιώσομε και τήν κοινωνική συμπεριφορά μας, νά γίνομε περισσότερο υπεύθυνοι πολίτες, νά σεβόμεθα τούς

νόμους και τις υποχρεώσεις μας, την ζωή και τα δικαιώματα των άλλων, να προστατεύουμε το φυσικό και άστικό περιβάλλον στο οποίο ζούμε. Είναι ασφαλώς όλα αυτά ζητήματα παιδείας και πολιτισμού. Όλα μπορούν να διδαχθούν από την οικογένεια, το σχολείο, από τα Μέσα Μαζικής Ένημέρωσης. Η Παιδεία μας πρέπει να περιλάβει και την γνώση των υποχρεώσεών μας και βεβαίως την συμμόρφωσή μας μ' αυτές. Πιστεύω ότι η Ακαδημία Αθηνών, η οποία έχει να παρουσιάσει ένα εξαιρετικό έργο, μπορεί ίσως να αναλάβει ένα μέρος και από αυτή την αποστολή.

Δέν μου είναι ευχάριστος ο ρόλος αυτού που υποδεικνύει, και γι' αυτό αποφεύγω τις υποδείξεις. Δέν με ευχαριστεί να γίνομαι τιμητής κοινών ελαττωμάτων, τὰ ὅποια ἀσφαλῶς οὔτε ἐγὼ ἀποφεύγω, ἀλλὰ ἔπρεπε, ἐπαναλαμβάνω, νὰ ἀπειθунδῶ στήν Ακαδημία, γιά νὰ ευχαριστήσω γιά τήν τιμήν που μου ἐκάνατε. Τιμή πολὺ μεγάλη, γιά τήν ὅποια εἶμαι βαδύτατα ὑπόχρεως. Σᾶς εὐχομαι ὑγεία καὶ κάθε καλό.